

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 บทสรุป

เมื่อมองจากภาพรวมๆแล้ว เราสามารถเห็นได้ว่าประเทศสมาชิกอาเซียนได้มีการตอบสนองต่อปัญหาการค้ามนุษย์และมีความพยายามที่จะแก้ไขสถานการณ์ความรุนแรงของปัญหาซึ่งรวมถึงการเห็นความสำคัญของผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ด้วยไม่ว่าจะเป็นประเทศที่เป็นภาคีของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์การอาชญากรรมข้ามชาติและพิธีสารเพิ่มเติมว่าด้วยการป้องกันปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็กหรือประเทศที่ไม่เข้าเป็นภาคีของอนุสัญญาหรือพิธีสารดังกล่าวก็ตาม ซึ่งหากจะมองตามบทบัญญัติการให้ความคุ้มครองผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ในหลักใหญ่ๆ ตามที่ปรากฏในอนุสัญญาและพิธีสารเพิ่มเติมดังกล่าวนั้น ก็จะเห็นได้ว่าเป็นการวางกรอบกว้างๆอยู่ไม่กี่หลัก เช่น หลักที่ว่าผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์อยู่ในฐานะของผู้เสียหายไม่ใช่ผู้กระทำความผิด การคุ้มครองความเป็นส่วนตัวของผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ การจัดให้ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์มีส่วนร่วมในกระบวนการทางกฎหมายอย่างเหมาะสม(ซึ่งค่อนข้างยากในการหาบรรทัดฐาน) การให้ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อได้เข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวเอง การให้ความปลอดภัยกับผู้ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ การให้ค่าทดแทนความเสียหาย มาตรการในการส่งกลับและรับตัวผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์กลับประเทศ มาตรการช่วยเหลือทางสังคม การรับรองสถานะของผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ที่เป็นคนต่างด้าวในการอยู่อาศัยในดินแดนของรัฐผู้รับการค้ามนุษย์(receiving States)ได้ชั่วคราวหรือตลอดไปตามความเหมาะสม(appropriate cases) ซึ่งดูจะเป็นมาตรการที่ไม่เข้มงวดและเปิดโอกาสให้รัฐผู้รับการค้ามนุษย์มีโอกาในการเลือกพิจารณา ส่วนกรณีของเด็กนั้นก็จะต้องมีมาตรการพิเศษโดยเฉพาะสำหรับเด็ก ซึ่งกรณีต่างๆเหล่านี้เป็นเพียงการกำหนดกรอบโดยถือเป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่ประเทศภาคีจะต้องนำไปวางเป็นแนวทางหลักๆ ส่วนประเด็นปลีกย่อยในรายละเอียดนั้นเป็นเรื่องที่ประเทศภาคีแต่ละประเทศจะไปกำหนดเสริมหรือเพิ่มเติมตามความเหมาะสมของแต่ละประเทศ ซึ่งเราก็จะเห็นได้ว่าประเทศสมาชิกอาเซียนที่เข้าเป็นภาคีของอนุสัญญาและพิธีสารฉบับนี้ เช่น ประเทศลาว ประเทศพม่า ประเทศฟิลิปปินส์นั้น ได้บัญญัติกฎหมายเฉพาะเรื่องการค้ามนุษย์ออกมาและได้มีผลบังคับใช้แล้วซึ่งในบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว ได้มีมาตรการในการให้ความคุ้มครองผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ในประเด็นหลักๆอยู่ เช่น การยอมรับว่าผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์เป็นผู้เสียหายไม่ใช่ผู้กระทำความผิด การให้ความคุ้มครองความปลอดภัย การชดเชยค่าเสียหายให้กับผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์และการจัดหาสวัสดิการทางสังคมและการบริการต่างๆ แต่อย่างไรก็ตามก็ยังมีประเด็นปัญหาในส่วนของรายละเอียดแต่ละประเด็น เช่น ฐานความผิด

ที่จะไม่คำนึงกับผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ที่ยังคงมีความแตกต่างกัน ซึ่งในกรณีโดยทั่วไป มักจะมีการกำหนดว่า ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์จะไม่ถูกดำเนินคดีในความผิดฐานเข้าเมือง โดยผิดกฎหมายหรือความผิดเกี่ยวกับการค้าประเวณีและอาจมีการขยายฐานความผิดที่จะไม่ดำเนินคดีกับผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ในความผิดที่เกี่ยวกับการปลอมแปลงหรือใช้เอกสารหรือความผิดเกี่ยวกับการแจ้งความเท็จ ซึ่งในส่วนของประเทศฟิลิปปินส์ได้มีการบัญญัติฐานความผิดที่ขยายไปถึงกรณีความผิดที่ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ได้กระทำไปเพราะถูกผู้ค้ามนุษย์บังคับ โดยให้ถือว่าผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ได้กระทำไปโดยไม่มีเจตนา ส่วนกรณีของประเทศที่ไม่ได้เข้าเป็นภาคี อันได้แก่ ประเทศไทย ประเทศกัมพูชา ประเทศเวียดนาม ประเทศอินโดนีเซียและประเทศบรูไนดารุสซาลาม ต่างก็มีการแสดงออกในการพยายามแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์เช่นกัน โดยประเทศไทยและประเทศกัมพูชาได้มีการร่างกฎหมายเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์ขึ้นมาและยังสามารถที่จะนำกฎหมายอื่นๆที่มีอยู่ เช่น กฎหมายอาญากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายเกี่ยวกับพยานหลักฐาน กฎหมายที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองผู้หญิงและเด็กมาปรับใช้ในการให้ความคุ้มครองผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ได้ ส่วนประเทศเวียดนามและประเทศอินโดนีเซียที่ยังไม่มีการร่างกฎหมายที่เกี่ยวกับการค้ามนุษย์ (เหมือนดังเช่นประเทศไทยและประเทศกัมพูชา) แต่ทั้งสองประเทศก็มีแผนปฏิบัติการแห่งชาติในการต่อต้านการค้ามนุษย์และสามารถนำกฎหมายอื่นๆที่มีอยู่มาปรับใช้ในการให้ความคุ้มครองผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ได้เช่นกัน ส่วนประเทศบรูไนดารุสซาลามนั้นแม้ว่าจะไม่ได้เข้าเป็นภาคีของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติและพิธีสารเพิ่มเติมว่าด้วยการป้องกันปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็ก แต่ประเทศบรูไนดารุสซาลามก็ได้บัญญัติกฎหมายเฉพาะเรื่องการค้ามนุษย์ขึ้นมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 2004 ส่วนประเทศที่ดูจะมีปัญหาที่สุดในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน ก็คือ ประเทศมาเลเซียและประเทศสิงคโปร์ ซึ่งปัญหาไม่ใช่เพราะทั้งสองประเทศนี้ไม่ได้เข้าเป็นภาคีของพิธีสารเพิ่มเติมว่าด้วยการป้องกันปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็กเท่านั้น แต่ประเด็นที่ดูจะเป็นปัญหาที่สุดก็คือการที่ทั้งสองประเทศไม่ได้มีการแสดงเจตนาในการยอมรับว่าผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์คือผู้เสียหายไม่ใช่ผู้กระทำความผิดและประเด็นดังกล่าวนี้เองที่นำไปสู่ปัญหาอีกหลายเรื่อง นั่นคือทำให้ไม่มีมาตรการในการให้ความคุ้มครองผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์อย่างเพียงพอและยังก่อให้เกิดกรณีการลงโทษผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ตามมาอีก เช่น การลงโทษผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ในความผิดฐานเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย โดยจากภาพรวมทั้งหมดสำหรับมาตรการให้ความคุ้มครองผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ในระดับภายในประเทศสมาชิกอาเซียนทั้งสิบประเทศนั้น ทำให้เราเห็นได้ว่าเมื่อประเทศสมาชิกอาเซียนเหล่านี้ได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติและพิธีสารเพิ่มเติมว่าด้วยการป้องกันปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์

โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็กแล้วประเทศสมาชิกอาเซียนเหล่านี้จะต้องดำเนินการเสริมและหรือสร้างมาตรการให้ความคุ้มครองผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์เพิ่มมากขึ้นทั้งประเด็นในด้านกฎหมายและมาตรการด้านอื่นๆเพิ่มมากขึ้นดังรายละเอียดที่ได้เสนอไปแล้วในบทก่อนหน้า

ส่วนความร่วมมือในระดับระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นความร่วมมือแบบทวิภาคี โดยเฉพาะในกรณีของการทำบันทึกข้อตกลงหรือความตกลงเรื่องการให้ความคุ้มครองช่วยเหลือผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ เช่น กรณีของประเทศไทยกับประเทศกัมพูชา ประเทศไทยกับประเทศลาวหรือประเทศกัมพูชา กับประเทศเวียดนาม ความตกลงเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นความก้าวหน้า และสามารถเข้าถึงปัญหาและสามารถให้ความช่วยเหลือกับผู้ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ได้เป็นอย่างมาก ส่วนความร่วมมือในแบบพหุภาคี เช่น ความร่วมมือช่วยเหลือระหว่างกันในทางอาญาหรือความร่วมมือในเรื่องการเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายนั้นก็สามารถนำมาปรับใช้กับกรณีของการให้ความช่วยเหลือผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ได้เช่นกัน และเวทีหนึ่งที่มีความโดดเด่นและมีความก้าวหน้าในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์และการให้ความช่วยเหลือผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ได้เป็นอย่างดีก็คือ ความร่วมมือในกลุ่มประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ซึ่งมีความร่วมมือแบบเปิดกว้างทั้งในระดับประเทศและกลุ่มย่อยรวมทั้งการทำงานร่วมกับกลุ่มองค์กรเอกชนทั้งระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศรวมทั้งการเข้ามาขององค์กรของสหประชาชาติ เช่น ILO ในการมีบทบาทในการสนับสนุนกิจกรรมและการดำเนินงานต่างๆ ของความร่วมมือในกลุ่มประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ความร่วมมือและการยอมรับรวมทั้งการสร้างพันธมิตรระหว่างกันในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ก่อให้เกิดประโยชน์และเกิดการพัฒนามาตรการให้ความคุ้มครองกับผู้ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ทั้งสิ้น

ส่วนกรณีของอาเซียนต่อปัญหาการค้ามนุษย์นั้น สิ่งที่เห็นเป็นรูปธรรมที่สุดน่าจะเป็นการแสดงเจตนารมณ์ของเหล่าประเทศสมาชิกอาเซียนทั้งหลายในปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยการต่อต้านการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็ก เมื่อปี ค.ศ. 2004 (พ.ศ. 2547) โดยปฏิญญาดังกล่าวได้มีการกล่าวอ้างถึงอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติและพิธีสารอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ซึ่งรวมถึงพิธีสารเพิ่มเติมว่าด้วยการป้องกันปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็ก โดยในปฏิญญาดังกล่าวได้มีการกล่าวถึงการยอมรับที่จะปฏิบัติตามอนุสัญญาและพิธีสารดังกล่าวในฐานะที่ประเทศสมาชิกอาเซียนเหล่านี้เป็นภาคีขององค์การสหประชาชาติและได้มีการกล่าวอย่างชัดเจนถึงการแยกผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ออกจากการเป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งแม้ว่าปฏิญญาดังกล่าวจะไม่มีสภาพบังคับหรือผูกมัดต่อประเทศสมาชิกอาเซียนอย่างจริงจังแต่ก็ถือได้ว่าปฏิญญาดังกล่าวได้แสดงถึงเจตนาของประเทศสมาชิกอาเซียนเหล่านี้ในการยอมรับถึงพันธกิจที่ตนเองควรจะต้องทำ

และอาเซียนเองควรที่จะสร้างความกดดันกับประเทศสมาชิกอาเซียนสองประเทศ คือ ประเทศมาเลเซียและประเทศสิงคโปร์ ที่ยังคงมีปัญหาเรื่องการลงโทษผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ โดยการใช้ปฏิญญาฉบับนี้เป็นพื้นฐาน

จากประเด็นที่กล่าวมาทั้งหมดทำให้เห็นได้ว่า ทั้งมาตรการภายในประเทศ และระหว่างประเทศไม่ว่าจะเป็นความร่วมมือแบบทวิภาคี พหุภาคี ความร่วมมือในแบบอนุภูมิภาคหรือความร่วมมือในระดับภูมิภาค ล้วนแล้วแต่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันทั้งสิ้น จากกระแสของเวทีความร่วมมือระดับโลกในการบัญญัติอนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านองค์การอาชญากรรมข้ามชาติและพิธีสารเพิ่มเติมว่าด้วยการป้องกันปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็ก ใน ปี ค.ศ. 2000 ก่อให้เกิดความตื่นตัวในการแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์มากขึ้นอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมประเทศสมาชิกอาเซียนโดยส่วนใหญ่ต่างมีการตอบรับต่ออนุสัญญาและพิธีสารดังกล่าว มีการร่างกฎหมายเฉพาะเรื่องการค้ามนุษย์ออกมาบังคับใช้ มีการสร้างความร่วมมือและการทำข้อตกลงระหว่างกันของประเทศสมาชิกอาเซียนในการต่อต้านการค้ามนุษย์ และการให้ความคุ้มครองช่วยเหลือผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ ส่วนเวทีในระดับภูมิภาคอย่างอาเซียนก็ได้มีการแสดงเจตนาในการตอบรับต่ออนุสัญญาและพิธีสารดังกล่าวเช่นกัน ดังปรากฏตามปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยการต่อต้านการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็ก ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเริ่มต้นที่ดีในการแสดงเจตนาในการยอมรับถึงความจำเป็นในการให้ความคุ้มครองช่วยเหลือผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ซึ่งสามารถที่จะเป็นรากฐานในการขยายหรือสร้างพันธมิตรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับมาตรการให้ความคุ้มครองผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ได้ต่อไปในอนาคต

6.2 ข้อเสนอแนะ

6.2.1 ข้อเสนอแนะเรื่องมาตรการให้ความคุ้มครองผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ระดับภายในประเทศสมาชิกอาเซียนหากประเทศสมาชิกอาเซียนได้เข้าเป็นภาคีของพิธีสารเพิ่มเติมว่าด้วยการป้องกัน ปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็ก

จากรายละเอียดที่ได้กล่าวไปในบทก่อนหน้านี้นี้ทำให้เราเห็นได้ว่าในปัจจุบันนี้ประเทศสมาชิกอาเซียนที่ไม่ได้เข้าเป็นภาคีของพิธีสารเพิ่มเติมว่าด้วยการป้องกัน ปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็ก ได้มีกฎหมายอื่นๆที่สามารถนำมาปรับใช้ได้กับการให้ความคุ้มครองผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ได้ในหลายกรณี ส่วนประเทศสมาชิกอาเซียนที่ได้เข้าเป็นภาคีของพิธีสารเพิ่มดังกล่าวแม้ว่าจะมีกฎหมายเฉพาะในเรื่องการค้ามนุษย์ และได้มีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับมาตรการให้ความคุ้มครองผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ไว้ก็ตาม แต่ก็ยังคงมีประเด็นที่จะต้องดำเนินการเพิ่มเติมไม่ว่าจะเป็นในส่วนของมาตรการทางด้านกฎหมายหรือมาตรการด้านอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ดังรายละเอียดที่จะกล่าวถึงต่อไป

1. ในประเด็นเรื่องผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์เป็นผู้เสียหายไม่ใช่ผู้กระทำความผิดนั้น ประเด็นในข้อนี้ค่อนข้างที่จะมีปัญหาบางประการ กล่าวคือ บางประเทศก็จะกำหนดไว้ชัดเจนว่าจะไม่เอาผิดกับผู้ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ในความผิดฐานใดบ้าง แต่บางประเทศก็จะกล่าวเป็นนัยว่าจะไม่เอาผิดในความผิดตามที่กำหนดในกฎหมายที่เกี่ยวกับการค้ามนุษย์โดยไม่ได้บอกว่าเป็นความผิดฐานใดบ้าง ซึ่งดังที่ได้กล่าวแล้วว่าในความผิดพื้นฐานคือ ความผิดฐานเข้า-ออกเมืองโดยผิดกฎหมายและความผิดที่เกี่ยวกับการค้าประเวณีนั้น เป็นที่ยอมรับว่าไม่ควรที่จะเอาผิดกับผู้ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ แต่กรณีความผิดอื่นๆที่เกี่ยวข้องกันโดยตรงเช่น ความผิดฐานปลอมแปลงหรือใช้เอกสารปลอม ความผิดฐานแจ้งความเท็จ เหล่านี้บางประเทศก็ไม่ได้มีการกล่าวไว้โดยตรงว่าจะไม่เอาผิดกับผู้ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ด้วยหรือไม่ และกรณีความผิดที่ผู้ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ได้กระทำไปเพราะการถูกใช้จากผู้ค้ามนุษย์นั้น กรณีดังกล่าวควรที่จะเอาผิดกับผู้ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์หรือไม่ ผู้เขียนเห็นด้วยกับกรณีของกฎหมายเฉพาะเรื่องการค้ามนุษย์ของประเทศฟิลิปปินส์ที่ได้มีการบัญญัติถึงการกระทำของผู้ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ที่ได้ทำตามคำสั่งของผู้ค้ามนุษย์ให้ถือว่าการกระทำนั้นผู้ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ได้กระทำไปโดยไม่มีเจตนา ซึ่งหากประเทศสมาชิกอาเซียนได้เข้าเป็นภาคีของพิธีสารเพิ่มเติมว่าด้วยการป้องกัน ปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็ก ประเทศสมาชิกอาเซียนก็ควรที่จะขยายฐานความผิดที่จะไม่เอาผิดกับผู้ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ในกรณีนี้ด้วย

2. ในประเด็นเรื่องการคุ้มครองความเป็นส่วนตัวของผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ ประเด็นนี้ผู้เขียนเห็นว่าเป็นเรื่องที่มีปัญหาในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งดังที่เคยกล่าวแล้วว่าในเรื่องการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนนั้นบ่อยครั้ง(ไม่ว่าหนังสือพิมพ์ หรือ โทรทัศน์) เรามักจะได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับตัวเหยื่อเสมอ นอกจากนี้ในเรื่องของการคุ้มครองความเป็นส่วนตัวนี้ควรที่จะขยายไปถึงการไม่เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผู้ใกล้ชิดของบุคคลที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ด้วย ซึ่งประเด็นดังกล่าวเป็นเรื่องที่ประเทศสมาชิกอาเซียนจะต้องนำไปพิจารณาและวางมาตรการเพิ่มเติมในการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนเพื่อรักษาข้อมูลส่วนตัวของผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์

3. ในประเด็นเรื่องการจัดให้ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์มีส่วนร่วมในกระบวนการทางกฎหมายอย่างเหมาะสม ซึ่งอาจจะมีความยุ่งยากในการหาหลักเกณฑ์และมาตรฐานในการวัด อีกทั้งยังเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกันทั้งในส่วนของกฎหมายและทางปฏิบัติ การที่จะกำหนดว่าจะให้ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางกฎหมายได้แค่ไหนอย่างไรนั้น ประเทศสมาชิกอาเซียนอาจจะต้องคำนึงถึงส่วนได้เสียของรูปคดี ประกอบกับสถานะ(ทั้งภายนอกและภายใน)ของผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์มาประกอบ ผู้เขียนเห็นว่าประเทศสมาชิกอาเซียนควรจะต้องกำหนดกรอบของระยะเวลาที่ชัดเจนในการที่จะต้องให้ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางกฎหมายว่ามีช่วงระยะเวลาเพียงใด แค่นั้น โดยจะต้องคำนึงถึงความรู้สึกของผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ด้วย

4. ในประเด็นเรื่องการให้ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ได้เข้าถึงข้อมูลรายละเอียดต่างๆที่เกี่ยวข้องกับตนเองและการให้ความช่วยเหลือทางด้านกฎหมาย ประเด็นในข้อนี้ดูไม่น่าจะเกิดปัญหามากนักสำหรับประเทศสมาชิกอาเซียนในการดำเนินการ เนื่องจากส่วนใหญ่ก็จะมี การให้คำแนะนำและการให้ความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายกับผู้ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์อยู่แล้ว แต่ประเด็นในเรื่องของการเข้าถึงข้อมูลต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลรายละเอียดในส่วนของ กระบวนการพิจารณาคดีหรือกระบวนการทางฝ่ายปกครอง เหล่านี้หากผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ต้องการที่จะทราบ ประเทศสมาชิกอาเซียนก็ควรที่จะกำหนดหน่วยงานในการที่จะชี้แจงและให้รายละเอียดต่างๆ ให้กับผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ได้รับทราบ นอกจากนี้หากมีค่าใช้จ่ายในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการทางกฎหมาย ประเทศสมาชิกอาเซียนก็ควรที่จะวางข้อกำหนดในการยกเว้นค่าใช้จ่ายหรือค่าธรรมเนียมในส่วนนี้ให้กับผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์

5. ในประเด็นเรื่องการให้ความปลอดภัยกับผู้ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ สำหรับการรักษาความปลอดภัยให้กับผู้ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์นั้น จะเห็นได้ว่าประเทศสมาชิกอาเซียนได้ตระหนักถึงมาตรการในข้อนี้ โดยมีการกล่าวถึงการให้ความปลอดภัยกับผู้ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์แต่ประเด็นที่จะต้องขยายเพิ่มเติมในส่วนของบางประเทศสมาชิกก็คือ การให้ความปลอดภัยดังกล่าวควรที่จะต้องขยายไปถึงบุคคลใกล้ชิดกับผู้ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ด้วย หากมีแนวโน้มว่าบุคคลผู้นั้นจะตกอยู่ในอันตรายนอกจากนี้ควรที่จะมีการลงรายละเอียดว่าการให้ความปลอดภัยนี้อยู่ในระดับไหน เช่น เป็นการให้ความปลอดภัยโดยทั่วไป การจัดหาที่พักที่ปลอดภัย หรือเป็นการอยู่ในความอารักขาของเจ้าหน้าที่ โดยควรจะต้องมีรายละเอียดของฉันทราญและการแยกกระตบความรุนแรงของภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับผู้ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ด้วยและควรที่จะจัดมาตรการรักษาความปลอดภัยให้เข้มข้นตามสถานการณ์

6. ในประเด็นเรื่องการให้ค่าทดแทนความเสียหาย โดยปกติระบบกฎหมายภายในของประเทศสมาชิกอาเซียนเองจะมีการกล่าวถึงการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้เสียหายอยู่แล้ว(ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา) แต่ในเรื่องของการค้ามนุษย์นั้นผู้เขียนเห็นว่า ไม่ควรที่จะให้ผู้ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ไปฟ้องร้องคดีเอาเอง(ในทางแพ่ง) เพื่อเรียกร้องค่าเสียหาย แต่ควรจะเป็นหน้าที่ของภาครัฐที่จะต้องทดแทนความเสียหายให้กับผู้ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ โดยประเทศสมาชิกอาเซียนควรจัดตั้งกองทุนสำหรับผู้ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์(ซึ่งประเทศสมาชิกอาเซียนบางประเทศ ก็มีการจัดตั้งกองทุนดังกล่าวอยู่) และนำเงินจากกองทุนมาชดใช้ให้กับผู้ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์(โดยที่เงินจากกองทุนควรที่จะนำมาจากการยึดหรือริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดฐานค้ามนุษย์) ส่วนในการดำเนินคดีทางอาญาก็ให้เป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการเป็นผู้เรียกร้องค่าเสียหายแทนผู้ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์รวมไปพร้อมกับความผิดที่ได้มีการฟ้องทางอาญาต่อผู้กระทำความผิด โดยวางหลักเกณฑ์ว่าความผิดฐานค้ามนุษย์นั้นให้พนักงานอัยการเรียกค่าเสียหายแทนผู้กล่าวหาได้ (โดยการได้ค่าเสียหายในทางคดีอาญาจะไม่เป็นการตัดสิทธิของผู้ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ในการได้รับการช่วยเหลือ หรือชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในทางอื่นอีก)

7. ในประเด็นเรื่องการส่งกลับและรับตัวผู้ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ มาตรการในข้อนี้ ผู้เขียนเห็นว่าประเทศสมาชิกอาเซียนควรที่จะทำความตกลงกันไม่ว่าจะเป็นความตกลงอย่างเป็นทางการ ในรูปแบบของบันทึกความเข้าใจ หรือข้อตกลงระหว่างประเทศที่เป็นผู้รับการค้ามนุษย์กับประเทศที่เป็นแหล่งที่มาของผู้ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ รวมทั้งความร่วมมือกันในระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดที่มีเขตแดนใกล้ชิดติดกัน ควรจะต้องประสานความร่วมมือกันอย่างเต็มที่และประเทศสมาชิกอาเซียนควรที่จะขยายความร่วมมือระหว่างกันให้มากขึ้นในการสร้างมาตรการในการส่งกลับและรับตัวผู้ตกเป็นเหยื่อ

จากการค้ามนุษย์โดยต้องไม่ลืมที่จะรักษาไว้ซึ่งความปลอดภัยของผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ นอกจากนี้ในประเด็นของผู้ลักลอบหรือผู้แสวงหาที่พักพิงนั้น ผู้เขียนได้กล่าวไว้ในบทแรกแล้วว่า น่าจะเป็นข้อยกเว้นว่าประเทศผู้รับการค้ามนุษย์(receiving States)ไม่ควรจะส่งบุคคลดังกล่าว กลับไป (แม้ว่าประเทศสมาชิกอาเซียนโดยส่วนใหญ่ไม่ได้เข้าเป็นภาคีของอนุสัญญาว่าด้วย สถานภาพผู้ลี้ภัยก็ตาม) เพื่อรักษาไว้ซึ่งหลักมนุษยธรรม

8. ในประเด็นเรื่องการช่วยเหลือทางสังคมและการปกป้องผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ ประเด็นในข้อนี้ดูเหมือนว่าประเทศสมาชิกอาเซียนจะมีความแข็งแกร่งในการสร้าง มาตรการทางสังคมและการช่วยเหลือทางสวัสดิการต่างๆ ให้กับผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ ได้ในระดับที่น่าพอใจ แต่ผู้เขียนมีประเด็นเพิ่มเติมในข้อที่ว่า การให้ความช่วยเหลือต่างๆ นี้จะต้อง คำนึงถึงความต้องการของผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ด้วยว่า เขาารู้สึกอย่างไรหรือพอใจ หรือไม่ อาทิ เช่นกรณีของการให้ผู้ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์อยู่ในสถานที่พำนักนั้น ควรที่จะต้องถามถึงความสมัครใจของผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ด้วยว่า เขาต้องการหรือไม่ และช่วงระยะเวลาที่กำหนดคนนั้นอยู่ในระดับที่เขารับได้หรือไม่ เพราะเราต้องไม่ลืมว่าการบำบัด พักฟื้นนั้นผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์จะต้องเป็นศูนย์กลางไม่ใช่รัฐที่กำหนดคนโยบาย เป็นศูนย์กลาง

9. ในประเด็นเรื่องมาตรการเฉพาะสำหรับเด็ก สำหรับกรณีของเด็กนั้น มีเรื่องที่น่าชื่นชมประเทศสมาชิกอาเซียนอยู่ กล่าวคือ ประเทศสมาชิกอาเซียนทั้งสิบประเทศ ได้เข้าเป็นภาคีของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและแต่ละประเทศก็มีมาตรการพิเศษโดยเฉพาะสำหรับเด็กอยู่แล้ว แต่อาจมีความแตกต่างกันอยู่ในเรื่องการกำหนดอายุของเด็กที่ดูเหมือนว่าจะมีเกณฑ์ การกำหนดอายุที่แตกต่างกัน เช่น ประเทศไทยได้บัญญัติว่า "เด็ก" หมายถึงบุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ ประเทศพม่า กำหนดว่า "เด็ก" คือ บุคคลที่มีอายุยังไม่บรรลุนิติภาวะ 16 ปีบริบูรณ์ ส่วน ประเทศสิงคโปร์ "เด็ก" หมายถึง บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 14 ปี ซึ่งกรณีนี้ผู้เขียนเห็นว่าเมื่อประเทศ สมาชิกอาเซียน ได้เข้าเป็นภาคีของประเทศสมาชิกอาเซียนได้เข้าเป็นภาคีของพิธีสารเพิ่มเติม ว่าด้วยการป้องกัน ปรามปรามและลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็กแล้ว ประเทศ สมาชิกอาเซียนจะต้องกำหนดเกณฑ์อายุของเด็ก ให้ ไม่ต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในคำนิยาม ที่ปรากฏตามพิธีสาร

10. ในประเด็นเรื่องมาตรการในการรับรองสถานะของผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ที่เป็นคนต่างด้าวในรัฐที่รับการค้ามนุษย์(receiving States) ประเด็นในข้อนี้ดูเหมือนว่า ประเทศสมาชิกอาเซียนจะยังไม่มีความชัดเจนในส่วนนี้ ซึ่งดังที่เคยกล่าวแล้วว่ามาตรการในข้อนี้ ดูเหมือนว่าจะเป็นมาตรการทางเลือกที่พิธีสารฉบับนี้เปิดให้เป็นดุลยพินิจของประเทศภาคี

ปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็ก ประเทศสมาชิกอาเซียนจะต้องบัญญัติให้ชัดเจนว่าผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์มีสิทธิที่จะอาศัยอยู่ในประเทศของตนเองได้ (ไม่ว่าจะชั่วคราวหรือถาวร) และควรที่จะบัญญัติรับรองสิทธิในขณะที่เขาอยู่อาศัยด้วยว่าเขามีสิทธิอย่างใดบ้างและจะต้องไม่ทำการใดที่จะเป็นการรุกรอนสิทธิของผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์

11. ประเทศสมาชิกอาเซียนควรจะต้องเปิดตนเองและสร้างความร่วมมือกับภาคประชาชนและองค์กรเอกชนทั้งในและต่างประเทศ การจัดกิจกรรมและเปิดเวทีให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาโดยการระดมความคิดและจัดทำเป็นแนวทางปฏิบัติอย่างจริงจัง รวมทั้งการให้ความสำคัญกับปัญหาอื่นๆที่เกี่ยวข้อง เช่น ปัญหาเด็กและสตรี ปัญหาแรงงานอพยพ ปัญหาคนเข้าเมือง ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ล้วนแต่เป็นเรื่องที่มีความสำคัญและมีความเกี่ยวข้องกับการสร้างมาตรการให้ความคุ้มครองผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ทั้งสิ้น แต่ความร่วมมือเหล่านี้ต้องไม่เป็นการสร้างเงื่อนไขหรือสร้างภาระให้กับบุคคลดังกล่าวอีก

12. ประเทศสมาชิกอาเซียนควรที่จะให้ความสนใจและคำนึงถึงตราสารระหว่างประเทศฉบับอื่นๆ เช่น อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิแรงงานข้ามชาติทุกประเภท และครอบครัว อนุสัญญาว่าด้วยสถานภาพผู้ลี้ภัย เป็นต้น ซึ่งอนุสัญญาต่างๆเหล่านี้ได้มีการบัญญัติหลักเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองและช่วยเหลือบุคคลดังกล่าวไว้ ซึ่งประเทศสมาชิกอาเซียนสามารถนำมาปรับใช้กับกรณีของการให้ความคุ้มครองกับผู้ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ได้โดยปริยายและถือเป็นการช่วยเสริมให้เกิดประโยชน์ประโยชน์ต่อผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ได้มากขึ้น

6.2.2 ข้อเสนอแนะเรื่องมาตรการให้ความคุ้มครองผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ ในระดับภูมิภาค

ในกรณีของอาเซียน หากจะกล่าวอย่างตรงไปตรงมาอาเซียนคงต้องยอมรับว่า มาตรการให้ความคุ้มครองผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ทางปฏิบัติอย่างจริงจังนั้นยังอยู่ในระดับที่น้อยมาก(แทบจะไม่มี) ผู้เขียนเห็นว่าอาเซียนควรที่จะต้องร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์โดยการทำข้อตกลงระหว่างกันให้ชัดเจนว่าปัญหาการค้ามนุษย์เป็นปัญหาที่อาเซียนให้ความสำคัญและสร้างกลไกในการพัฒนาและสร้างความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดในการแลกเปลี่ยนข้อมูล การสร้างร่วมมือระหว่างกันในทางอาญาและที่สำคัญที่สุดควรที่จะมีความตกลงเฉพาะอีกฉบับหนึ่งในเรื่องของมาตรการให้ความคุ้มครองผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ โดยนำหลักในเรื่องความคุ้มครองตามที่ปรากฏในอนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านองค์การอาชญากรรมข้ามชาติและพิธีสารเพิ่มเติมว่าด้วยการป้องกัน ปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็ก เข้ามาไว้ในความตกลงดังกล่าว ส่วนในเรื่องของรายละเอียดต่างๆหรือมาตรการอื่นๆ ที่จะนำมาเพิ่มเติมเสริมให้มีความสมบูรณ์นั้นประเทศสมาชิกอาเซียนทั้งหมดจะต้องเข้ามาร่วมปรึกษากันวางหลักการและกลไกต่างๆ เพื่อที่จะให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมในการให้ความคุ้มครองผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ ซึ่งหากประเทศสมาชิกอาเซียนสามารถผลักดันให้เกิดความตกลงที่มีสภาพผูกมัดและเกิดพันธกรณีที่จะก่อให้เกิดความร่วมมือในการสร้างมาตรการให้ความคุ้มครองผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ได้จริง ก็นับได้ว่าอาเซียนได้พิสูจน์ตัวเองว่าเป็นเวทีความร่วมมือที่สามารถสร้างผลงานได้อย่างเป็นรูปธรรมไม่ใช่เพียงแค่เวทีของการพูดคุยกันเท่านั้น นอกจากนี้ดังที่เคยกล่าวแล้วว่าอาเซียนเองจะต้องสร้างความกดดันกับประเทศสมาชิกอาเซียน โดยเฉพาะ ประเทศมาเลเซียและประเทศสิงคโปร์ โดยให้ทั้งสองประเทศนี้คำนึงถึงการให้ความคุ้มครองผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์และการไม่เอาผิดกับผู้ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับความผิดฐานการเข้า-ออกเมือง โดยผิดกฎหมายและการกดดันให้ประเทศสมาชิกอาเซียนที่ยังไม่ได้เข้าเป็นภาคีได้เข้าเป็นภาคีของพิธีสารเพิ่มเติมว่าด้วยการป้องกัน ปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็ก อีกทั้งควรที่จะประสานความร่วมมือกับประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงในการดำเนินงานแก้ปัญหาการค้ามนุษย์ และการให้ความคุ้มครองผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์และนำแนวทางของกลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงมาปรับใช้กับการแก้ปัญหาของอาเซียนด้วย

ประเด็นที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือความสอดคล้องของนโยบายหรือแนวทางของมาตรการให้ความคุ้มครองผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ของประเทศสมาชิกอาเซียนแต่ละประเทศกับเวทีความร่วมมือของอาเซียน ทั้งสองส่วนจะต้องมีความกลมกลืนและสนับสนุนให้เกิดความก้าวหน้าและพัฒนามาตรการต่างๆ ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันและจะต้องเป็นการสร้าง

มาตรการที่สามารถให้ความคุ้มครองกับผู้ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ได้อย่างเป็นรูปธรรม และมีประสิทธิภาพ โดยอาเซียนควรจัดเวทีการระดมความคิดในนามของอาเซียน โดยแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยในการจัดการประชุมในแต่ละประเทศสมาชิกทุกประเทศ โดยให้ทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชนหรือองค์กรเอกชนเข้ามาช่วยระดมความคิดและจัดทำรายงาน และการประมวลผลเข้าสู่เวทีของอาเซียนในระดับภูมิภาคและวางเป็นหลักเกณฑ์หรือนโยบายของอาเซียนเพื่อให้แต่ละประเทศสมาชิกได้นำกลับไปปรับใช้ในส่วนของแต่ละประเทศต่อไป โดยที่อาเซียนจะต้องสร้างพันธมิตรกับประเทศสมาชิกของอาเซียนในการนำหลักเกณฑ์ดังกล่าวไปดำเนินการในแต่ละประเทศสมาชิกและควรจะต้องมีองค์กรในการตรวจตราและตรวจสอบ รวมทั้งประเมินผลด้วยว่าประเทศสมาชิกอาเซียนแต่ละประเทศได้ดำเนินการเรื่องการในเรื่องของ มาตรการคุ้มครองผู้ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ได้มากน้อยเพียงใดอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานหรือไม่ ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ให้มากที่สุด